

ELITE POLITICE ȘI ECONOMICE ÎN ROMANIA

MARI DREGĂTORI DIN NEAMUL BOIERILOR PÂRȘCOVEANU[♦]

Ileana CIOAREC*

Abstract: In this article the author presents the dignities held by the boyars Pârșcoveanu over time. Some members of the boyar families continued to participate in the life of the country after 1620. They have met numerous officials as *vornic*, *paharnic*, *postelnic*, *ban*, same district of Romanați. All these officials they fulfill in the political and social, for nobles accounted Pârșcoveanu not just a means of enrichment, but gave them a certain prestige and authority in society in relation with the general population.

Keywords: boyar, high-dignities, social classes, pretender

Rolul claselor sociale a constituit și constituie o preocupare constantă a istoriografiei românești datorită importanței deosebite pe care influența aspectelor privind nașterea, evoluția, relațiile și interacțiunile; locul și rolul în societate, precum și dispariția acestora a determinat-o la nivelul întregului proces istoric, derulat într-un spațiu și orizont temporal, bine determinate. Este firească atenția acordată categoriilor conducătoare în societate, cele care au avut un rol determinant în evoluția istorică a diferitelor popoare sau națiuni. În cazul românilor clasa conducătoare a fost încă din perioada întemeierii statelor feudale, boierimea, care și-a exercitat rolul conducător timp de aproape șapte secole, până la desființarea sa instituțională. Clasa dominantă se deosebea de marea masă a populației, nu numai prin stăpânirea pământului și dregătoriilor, ci și printr-un întreg sistem de privilegii, care în același timp slujeau unele din interesele ei esențiale și fixau o limită de democrație precisă între cele două secțiuni fundamentale ale societății medievale: privilegiați și neprivilegiați. Boierimea era așa-zis clasa stăpânilor de moșii exploatare cu mâna de lucru a țăranilor dependenți,

---

[♦] Articolul face parte din cadrul proiectului *Structuri sociale romanesti 1596-1831*, parte componentă a temei de plan *Structuri sociale, norme si elite in sud-vestul Romaniei*.

* cercetător științific III doctor în cadrul Institutului de Cercetări Socio-Umane „C.S.Nicolăescu-Plopșor”.

înzestrată cu statut de privilegii și care, deținând monopolul dregătorilor, domina viața de stat¹.

În cazul nostru, un interes deosebit îl vom arăta studiului evoluției boierimii din Oltenia, componentă reprezentativă a întregii boierimi românești. Stăpânirea moșiei era factorul primordial care determina situația boierului în viața socială și în stat. Pământul, țăranii dependenți și robii stăpâniți nu alcătuiesc doar baza economică a poziției lor sociale, ci le deschide și calea spre afirmarea politică, spre dregătoria.

Marile familii boierești oltene, foarte vechi, care au contribuit la dezvoltarea societății românești și au jucat un important rol în istoria țării au fost: Argetoianu, Băleanu, Bengescu, Brăiloiu, Fărcășanu, Glogoveanu, Otetelișeanu, Poienaru, Obedeanu, Pârșcoveanu etc.². Aceștia alcătuiau categoria marilor boieri sau boieri de gradul întâi, și erau un grup restrâns de latifundiați și mari dregători, foarte puternic sudat prin legături de rudenie, cu o evidentă tendință de închidere: „noi cei care ne aparținem familiilor de treapta întâia suntem cea mai mare parte înrudiți prin sânge și căsătorii și abia dacă mai putem să ne căsătorim între noi”³.

Un rol important l-a jucat încă de la începutul atestării lor, la începutul secolului al XVII-lea, familia boierească, Pârșcoveanu. Primul personaj al acestui neam boieresc este Trufanda postelnic. Despre originea acestuia s-au emis mai multe ipoteze. Unii specialiști consideră că acesta ar fi fost grec și ar fi venit în țară în timpul celei de a patra domnii a lui Radu Mihnea (august 1620 – august 1623). Alții insistă asupra originii române a acestuia, susținând că aflându-se la Țarigrad, Trufanda Pârșcoveanu s-a întors cu Radu Mihnea, la București, atunci când acesta a obținut tronul Țării Românești la Constantinopol. P. V. Năsturel infirmă toate opiniile exprimate de ceilalți specialiști susținând că Trufanda se afla deja în țară înainte de anul 1620. Acest boier a ocupat succesiv dregătoriile de mare postelnic și mare vistier sub trei domni consecutiv: Radu Mihnea, Alexandru Coconul și Alexandru Iliăș. În ianuarie 1621 se afla în divanul lui Radu Mihnea deținând funcția de mare postelnic iar în 1625 era mare vistier. Va păstra această funcție și în timpul domniilor lui Alexandru Coconul și Alexandru Iliăș⁴.

Iordache, fiul lui Trufanda a ocupat și el numeroase dregătoria. În timpul domniei lui Matei Basarab, apare în documente cu funcția de postelnic (8 martie 1645⁵, 4 iunie 1648⁶), pe care a deținut-o și sub domnitorii Constantin Șerban (20 ianuarie 1653, 8 ianuarie 1654⁷) și Mihnea al III-lea (22 aprilie – 12 iunie 1658⁸, 3

---

¹ Șerban Papacostea, *Oltenia sub stăpânire austriacă (1718-1739)*, București, Editura Enciclopedică, 1998, p. 147.

² *Ibidem*, p. 162.

³ Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. IV, București, 1904, p. 490.

⁴ P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 28.

⁵ Nicolae Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova. Secolele XIV-XVII*, București, Editura Enciclopedică Română, 1971, p. 226.

⁶ *Ibidem*.

⁷ *Ibidem*.

martie 1660⁹). A mai ocupat dregătoriile de mare clucer (29 mai 1656¹⁰, 15 februarie 1662¹¹) și mare stolnic (9 februarie – 2 decembrie 1665¹², 27 ianuarie 1667¹³, 27 decembrie 1671¹⁴).

Primii doi fii ai lui Iordache, **Matei** și **Papa** sunt menționați de documentele de la sfârșitul secolului al XVII-lea cu titlul de postelnic.

Cel de-al treilea fiu, **Preda** a ocupat funcțiile de spătar (20 februarie 1680, 19 ianuarie 1682, 2 octombrie 1686, 22 iunie 1694-27 septembrie 1694¹⁵), mare clucer de arie (12 ianuarie-2 noiembrie 1699¹⁶) și mare medelnicer (31 mai 1700¹⁷-13 mai 1701¹⁸).

El a fost trimis de Constantin Brâncoveanu (vărul său) să oprească din drum solia trimisă Șerban Cantacuzino la Viena în anul 1688 pentru a stabili noi relații cu Frederico Veterani, comandantul trupelor austriece¹⁹. Fuseseră trimiși Iordache Cantacuzino mare spătar, Șerban Cantacuzino mare căpitan, Șerban Vlădescu mare comis și Constantin Bălăceanu agă²⁰.

Fiul său **Ștefan I**, prin care se continuă familia Pârșcovenilor a fost și el mare dregător, figurând ca postelnic la 20 mai 1715.

În anul 1716 a izbucnit un nou război între Austria și Imperiul Otoman, desfășurat în cea mai mare parte pe teritoriul Țării Românești. În același an, Ștefan I Pârșcoveanu împreună cu alți boieri olteni, profitând de declanșarea acestui război, în care vedeau o modalitate de înlăturare a domnitorului fanariot ce urmărea desființarea armatei țării, s-au răscolat. Pentru a avea mai mulți sorți de izbândă ei au apelat la comandantul trupelor austriece Eugeniu de Savoia. Acesta le-a trimis în ajutor 200 de soldați. Cu acești soldați și cu trupele pe care le aveau, boierii au învins oastea lui Nicolae Mavrocordat la Bengești, în Gorj, în anul 1716. Domnitorul sperând să împiedice extinderea mișcării boierilor a arestat pe câțiva dintre conducătorii lor. În loc să pună capăt acestei stări de revoltă Nicolae Mavrocordat mai mult a amplificat-o deoarece boierii au reușit să câștige din ce în ce mai mulți susținători. Ei au reușit la 14 noiembrie 1716, să-l aresteze pe domnitor și să-l predea autorităților habsburgice²¹. Războiul ruso-austro-turc s-a

---

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ *Ibidem.*

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ *Ibidem.*

¹⁵ *Ibidem*, p. 226-227.

¹⁶ *Ibidem*, p. 227.

¹⁷ *Ibidem*,

¹⁸ Theodora Rădulescu, *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea*, în „Revista Arhivelor”, anul XLIX, vol. XXXIV, 1972, nr. 3, p. 460.

¹⁹ *Constantin Basarab Brâncoveanu*, Craiova, Editura Universitaria, 2004, p. 248.

²⁰ *Ibidem*, p. 249.

²¹ Constantin V. Obedeau, *Petrache Obedeau*, în „Arhivele Olteniei”, anul VI, 1927, nr. 29-30, p. 41-46.

încheiat în anul 1718 prin pacea de la Passarowitz (21 iulie 1718), când Oltenia a trecut de sub stăpânirea otomană sub cea habsburgică. Noii ocupanți au încredințat, prin decret imperial, administrația provinciei unui organ central *Administrația* cu sediul la Craiova, format din patru consilieri puși sub autoritatea unui ban sau președinte, care dirija și supraveghea întregul proces fiscal, de la întocmirea catagrafiilor la repartitia și încasarea dărilor impuse populației. Activitatea acestui organ administrativ era controlată de un comandant austriac cu sediul la Sibiu devenit director suprem al Olteniei (Principatus Valachiae Supremus Director). În primii ani ai stăpânirii banul și cei 4 consilieri erau numiți din rândurile marilor boieri pământeni. După 1722 banul și mai apoi unul dintre consilieri erau de origine germană. Printre cei patru consilieri care au făcut parte din acest organ administrativ în perioada 1732-1737 s-a numărat și Ștefan Pârșcoveanu²². În august 1732 comitele Wallis, trimis să inspecteze administrația, a propus să fie înlocuit Ștefan Pârșcoveanu și Ion Băleanu. Propunerea a fost respinsă de către Curtea de la Viena, primul continuând să rămână în această funcție până în 1737.

Pentru serviciul pe care îl prestau banul și consilierii primeau un salariu care varia de la 1000 florini (consilierii) la 6000 florini (banul)²³. În calitate de consilier al Administrației, la 16 noiembrie 1732, Ștefan Pârșcoveanu, alături de ceilalți colegi ai săi H. Baron Dietrich (președinte), I W Vogt, G. Vlasto și Matei Glogoveanu, au făcut cunoscut egumenului mănăstirii Bistrița că Vales, cel care a fost desemnat de austrieci să conducă Oltenia, a hotărât ca acest lăcaș de cult să aibă un număr de zece familii „venite dinspre părțile tătarești” care să fie scutite de toate dărilor timp de trei ani iar în următorii trei ani să plătească decât 5 florinți²⁴.

Tot acest Ștefan Pârșcoveanu a deținut și funcția de ispravnic²⁵ al județului Romanați, în anul 1719, alături de Istrate Urdăreanu, Matei Fărcășanul, Dumitrașcu Bârsanii, Matei Rusănescu²⁶.

---

²² Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 253.

²³ *Ibidem*, p. 262.

²⁴ *Documente privind relațiile agrare în secolul al XVIII-lea, vol. I. Țara Românească* (comitet de redacție Vasile Mihordea, Șerban Papacostea, Florin Constantiniu), București, Editura Academiei Române, 1961, p.335-336.

²⁵ În legătură cu originile și competențele instituției ispravniciei opiniile istoricilor sunt împărțite. La început aceasta exercita autoritatea de judecător, pe baza unei hotărâri a Domniei sau a Divanului. Alteori era reprezentată de însuși cuvântul domnului. În calitate de judecător putea pedepsi cu amendă pe cei vinovați de certuri soldate cu bătaie, furturi mici, delictе de desfrâu, de fapte rușinoase și de ocări. Baniile provenite din amendă trebuiau înaintați tezaurului imperial contra unei chitanțe eliberată și semnată de oamenii însărcinați cu strângerea lor.

În condițiile reorganizării administrative și social-juridice a Țării Românești, la jumătatea veacului al XVIII-lea, importanța dregătoriei crește în detrimentul atribuțiilor județului și a celor 12 pârgari. În ultimul pătrar al veacului, autorității ispravnicului îi era subordonată întreaga viață economică a orașului. Aceasta era o situație privilegiată care permitea efectuarea a numeroase abuzuri.

Ștefan II Pârșcoveanu²⁷, la 24 martie 1753, atunci când socrul său Constantin Obedeanu l-a numit epitrop al averii sale, Ștefan Pârșcoveanu deținea deja dregătoria de vel medelnicer²⁸. A deținut această dregătorie doar o lună de zile deoarece în perioada aprilie-decembrie 1753 el semnează în documente cu titlul de vel șetrar²⁹. Cu titlul de vel medelnicer apare și în perioada ianuarie-februarie 1760³⁰, pentru ca la 23 aprilie același an să avanseze la dregătoria de clucer. În mai 1762 apare biv vel stolnic, iar în perioada 1765-22 ianuarie 1766 ca biv vel paharnic³¹. În perioada 1770-1774 Ștefan Pârșcoveanu vel vistier³² a fost membru în Divanul Craiovei alături de Stan Jianu și serdarul Barbu Știrbei³³. La 14 mai 1774 este confirmat de către feld-mareșalul rus Potemkin cu titlul de mare ban³⁴.

Înainte ca Poarta otomană să fi ratificat tratatul de la Kuciuk Kainardji (1774), boierimea munteană a încercat încă o dată să-și impună propriile cereri pe care le susținuse și în anii războiului. Acestea mergeau de la autonomie, politică comercială proprie, teritoriu național intangibil în limitele „vechi” până la domnitori pământeni numiți de mare boierimea și nu de puterea suzerană. În acest sens ei au trimis o delegație compusă din doi boieri Cocorescu și Dumitrache Cantacuzino, înlocuit cu Ștefan Jianu, ca să propună sultanului să investească ca domn al Țării Românești pe vornicul Ștefan Pârșcoveanu³⁵.

---

²⁶ Șerban Papacostea, *op. cit.*, p. 154; Theodora Rădulescu, *op. cit.*, p. 306.

²⁷ P. V. Năsturel, *Neamul boierilor Pârșcoveni*, în „Literatura și arta română. Idei. Simțire. Formă”, anul IX, 25 septembrie-25 octombrie 1905, p. 567-568.

²⁸ Theodora Rădulescu, *Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea*, în „Revista arhivelor”, anul XLIX, vol. XXXIV, nr. 3, 1972, p. 462.

²⁹ *Ibidem*, p. 458.

³⁰ *Ibidem*, p. 462.

³¹ P. V. Năsturel, *op. cit.*, p. 258-571., Theodora Rădulescu, *op. cit.*, p. 312.

³² *Ibidem*, p. 299.

³³ Paul Emanoil Barbu, *Haiducul Iancu Jianu. Adevăr și legendă*, București, Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”, 1998, p. 17.

³⁴ Nicolae Iorga, *Istoria relațiilor române*. Antologie, ediție îngrijită și note de Florin Rotaru, Traducere de Anca Verjinschi, București, Editura Semne, 1995, p. 221

³⁵ Leonid Boicu, *Principatele Române în raporturile politice internaționale (Secolul al XVIII-lea)*, Iași, Editura Junimea, 1986, p. 209; Veniamin Ciobanu, *Statutul juridic al Principatelor Române în viziune europeană (sec. al XVIII-lea)*, Iași, Editura Universității „Al. I. Cuza”, 1999, p. 84; Gheorghe Brătianu, *Sfatul domnesc și Adunarea Stărilor în Principatele Române*, București, Editura Enciclopedică, 1995, p. 200; Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei sau a Transilvaniei, Țării Munteneste și a Moldovei*, Traducere din grecește de George Sion, București, 2008, p. 313; Constantin C. Giurescu, *Istoria românilor*, vol. III; partea I *De la moartea lui Mihai Viteazul până la sfârșitul epocii fanariote (1601-1821)*, Ediție îngrijită de Dinu C. Giurescu, București, Editura All Educational, 2003, p. 212; *Istoria Românilor*, vol. VI *Europa clasică și Europa luminilor (1711-1821)*, coordonatori Paul Cernovodeanu, Nicolae Edroiu, București, Editura Enciclopedică, 2002, p. 477; Andrei Oțetea, *Contribution à la Question d'Orient. Esquisse historique, suivie de la correspondance inédite des envoyés du roi des deux-Sicilies à Constantinople (1741-1821)*, București, 1930, p. 216.

Anterior unii dintre boieri susținuseră fie pe Manolache Rosetti³⁶ fie pe Grigore al III-lea Ghica³⁷. Însă odată ajunși la Constantinopol cei doi boieri au fost nevoiți să constate că Poarta numise deja ca domn pe Alexandru Ipsilanti. Numirea celui din urmă se datora, potrivit afirmațiilor lui Dionisie Eclesiarhul pungilor cu bani plătite de greci la Țarigrad „la vizir și la rigeale”³⁸.

Noul domn numit, Alexandru Ipsilanti, în încercarea de a-și atrage marea boierime munteană de partea sa, nu s-a răzbunat pe fostul său contracandidat, ci chiar i-a acordat acestuia numeroase dregătorii: mare logofăt al Țării de Sus (15 februarie 1775-6 februarie 1776) și al Țării de Jos (21 septembrie 1777-29 septembrie 1777; 26 mai 1781-10 decembrie 1781)³⁹. Spre sfârșitul aceluiași an primește dregătoria de mare vornic al celor două țări⁴⁰. Ștefan Pârșcoveanu a mai primit de la Alexandru Ipsilanti și moșia Slătioara, din părțile Oltului⁴¹.

Acest personaj a îndeplinit numeroase dregătorii și după înlocuirea ca domn a lui Alexandru Ipsilanti: vel vornic al Țării de Sus (12 iunie 1786-12 aprilie 1787; 30 noiembrie 1789; 19 iulie 1790 – ianuarie 1791). În preajma izbucnirii unui nou război ruso-austro-turc (1788-1792) și în timpul desfășurării acestuia Ștefan Pârșcoveanu a fost de nenumărate ori membru în Divanul Craiovei⁴². În timpul ocupării Olteniei de către austrieci (1789-1791) trupele străine staționate aici au acționat pentru obținerea unor venituri importante de la populația locală care să le permită continuarea operațiilor militare antiotomane. În acest sens ei au încredințat administrația regiunii unui divan format din mari boieri, toți cu vederi prohabsburgice, printre care s-a numărat și Ștefan Pârșcoveanu⁴³.

Toate aceste dregătorii și funcții pe care le-au îndeplinit în viața politică și socială, au reprezentat pentru boierii Pârșcoveni nu numai un mijloc de înavuțire, ci le-a conferit și un anumit prestigiu și autoritate în societate în raporturile cu marea masă a populației.

---

³⁶ V. A. Urechia, *Istoria românilor*. Cursu făcut la Facultatea de litere din București, seria de volume pentru 1774-1786, tom I, București, 1891, p. 21.

³⁷ Nicolae Isar, *Istoria modernă a României (1774-1848)*, partea I 1774/1784-1848, București, Editura Fundației României de Mâine, 2001, p. 22.

³⁸ Dionisie Eclesiarhul, *Hronograf (1764-1815)*, Transcriere după original, indice și glosar de Dumitru Bălașa. Studiu introductiv de Dumitru Bălașa și Nicolae Stoicescu. Note și comentarii de Nicolae Stoicescu, București, Editura Academiei Române, 1987, p. 36-37.

³⁹ Theodora Rădulescu, *op. cit.*, p. 129-130.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 121-122.

⁴¹ Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. VIII *Scrisori de boieri și negustori olteni și munteni către Casa de Negoț sibiană Hagi Pop publicate cu Note genealogice asupra mai multor familii*, Bucureștim 1906, p. LXIII.

⁴² Theodora Rădulescu, *op. cit.*, p. 121.

⁴³ Mihai Popescu, *Contribuția Olteniei la războiul ruso-austro-turc dintre anii 1787-1792*, în „Arhivele Olteniei”, anul IX, 1930, nr. 51-52, p. 306-309; Virgil Joița, *Unele aspecte privind stăpânirea austriacă în Oltenia (1787-1791)*, în „Analele Universității din Craiova”, Seria Istorie, Geografie, Filologie, anul I, 1972, p. 63; Nicolae Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, vol. VIII, București, 1906, p. 107.